

กลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลน จังหวัดตราด

“แนวร่วมอนุรักษ์ป่าชายเลน สู่มั่นคงทางอาหาร”

“หนูภูมิใจนะที่บ้านเกิดของหนูมีป่าชายเลน มีพื้นที่ที่หลากหลาย คน หลากๆ พื้นที่ที่ยากอนุรักษ์ มันเหมือนพื้นที่ที่สร้างอาชีพรายได้ให้กับคนในชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ ซึ่งบางครั้งเรียนในห้องเรียนกับเรียนในสถานที่จริงมันคนละความรู้สึก ใครจะคิดออกว่าหากหายใจเป็นอย่างไร รากอันนี้เป็นอย่างไร แคเรียนอยู่ในห้องเรียน แต่ถ้าได้มาดูก็จะเห็นภาพ ป่าชายเลนยังเป็นจุดขายของชุมชน ทำให้ชุมชนมีชื่อเสียง สร้างรายได้จากการมาศึกษาดูงาน หากมันหายไป เพียงขาดหายไปบางส่วนก็รู้สึกไม่ค่อยดีแล้ว กว่าจะได้ฟื้นป่านี้มา หลายคนต้องเกือบเสี่ยงต่อชีวิต ถ้าหายไปคงเสียใจอยู่เหมือนกัน” คุณค่าและความผูกพันที่มีต่อป่าชายเลนถูกถ่ายทอดออกมาผ่านคำบอกเล่าของ น้องทราย¹ เยาวชนลูกไม้ป่าเลนแห่งผืนป่าชายเลนบ้านเปร็ดใน

“ลูกไม้...ป่าเลน” ต้นกล้าต้นเล็กๆ ผลผลิตจากป่าชายเลน ชื่อที่ชาวบ้านในชุมชนบ้านเปร็ดในมักใช้เรียกกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้าน เมื่อยามที่ต้องแนะนำกับแขกต่างถิ่นที่เข้ามาเยี่ยมชม เยี่ยมเยือน และศึกษาเรียนรู้การจัดการทรัพยากรป่าชายเลนของหมู่บ้านได้รู้จักกัน ก่อนที่จะเปิดโอกาสให้กลุ่มเด็กๆ ได้แนะนำตัว และทำหน้าที่ “มัคคุเทศก์น้อย” ของพวกเขาต่อไป

กลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลน เป็นกลุ่มเด็กๆ ในชุมชนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน วัยเพียง 13-19 ปี ซึ่งได้ฝึกฝนและพัฒนากระบวนการการพูดคุยสื่อสารผ่านการลงมือปฏิบัติจริงด้วยความสนใจและตั้งใจที่อยากจะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ร่วมดูแลทรัพยากรป่าชายเลนของชุมชน โดยใช้สื่อรายการกระจายเสียง หรือ “เสียงตามสาย” คอยบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ทั้งข่าวทั่วไป ข่าวในชุมชน ภาษาพาเพลิน การประชาสัมพันธ์งานของกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลนบ้านเปร็ดใน ปิดท้ายด้วยศาสนา คำสอน และคอยทำหน้าที่เป็นเสียงสะท้อนหรือคอยย้ำเตือนสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น อีกทั้งคอยติดตามและเรียนรู้กระบวนการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าชายเลนไปกับกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลนบ้านเปร็ดในและชุมชน ด้วยการเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับการพัฒนาทักษะความสามารถ

สัญลักษณ์ของพวกเขา
ยังแสดงถึง ตัวเด็ก ๆ ซึ่งเป็น
เยาวชนที่มีพลัง และมีหัวใจ
รักและอนุรักษ์ธรรมชาติ

กระบวนการเรียนรู้และการลงมือปฏิบัติร่วมกับผู้ใหญ่ แล้วนำมาฝึกฝนถ่ายทอดด้วยระบบ “ฟีดแบ็ก” สร้างภาวะผู้นำโดยธรรมชาติ ผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น นั่นคือ กระบวนการทำงานและพัฒนาทักษะความสามารถของกลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลน ซึ่งกิจกรรมหลักๆ ของกลุ่มที่เกิดขึ้น คือ การจัดรายการ “เสียงตามสาย” ในชุมชน ทุกวันเสาร์และอาทิตย์ เวลา 17.00-18.00 น. ทำให้พวกเขาต้องมารวมตัวกันเพื่อเป็นกระบอกเสียงบอกเล่าเรื่องราวป่าชายเลน ข่าวสารทั่วไปในชุมชนและเกร็ดความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งร่วมรณรงค์และอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชน โดยเด็กๆ เยาวชนจะช่วยกันค้นคว้า เลียบค้น จัดเตรียมข้อมูลและแบ่งหน้าที่ในการเล่าเรื่องผ่านรายการกันเอง นอกจากกิจกรรมเสียงตามสายแล้ว ยังมีกิจกรรม “ออมเงิน” ที่ทำไปพร้อมๆ กับกิจกรรมเสียงตามสาย โดยจะมีการเก็บเงินออมทุกวันอาทิตย์ ซึ่งเงินที่ฝากนั้นจะต้องเป็นเงินที่เก็บด้วยตนเองไม่ขอเพิ่มจากพ่อแม่ เพื่อเป็นเงินกองทุนของกลุ่มเยาวชนที่จะใช้ในการทำกิจกรรม ซึ่งในกิจกรรมนี้ได้แบบอย่างมาจากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของชุมชน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรม “พาน้องท่องป่าเลน” เป็นพี่เลี้ยงในการจัดค่ายเยาวชน เพื่อหวังจะปลูกจิตสำนึก สร้างความหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติและถิ่นกำเนิด ขยายผลให้เด็กรุ่นใหม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเยาวชนในระดับมัธยมศึกษาและประถมศึกษา ทั้งนี้เมื่อมีสมาชิกเพิ่มขึ้น กิจกรรมจึงต้องมีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อให้ตรงกับความต้องการของสมาชิกกลุ่ม อาทิเช่น การเก็บขยะ มัคคุเทศก์น้อย และกิจกรรมค่ายต่างๆ

¹ นางสาวรัชฎาภรณ์ อินทสุวรรณ เหมัญญิกประจำกลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลน

ณ วันนี้ เด็กๆ เหล่านี้ ซึ่งมีสมาชิกกว่า 20 คน มีกลไกการทำงานแบบ “พี่ดูแลน้อง” แบ่งงานตามความถนัด พี่หลายรายของน้องๆ มีความละเอียดรอบคอบ จะทำหน้าที่เก็บเงิน น้องเบล² และ พี่อ้อ³ รับผิดชอบหน้าที่เป็นประชาสัมพันธ์ของกลุ่มเพราะด้วยเหตุที่ว่าเป็นคนช่างพูด น้องเบส⁴ ที่มีความถนัดและความสามารถเรื่องอิเล็กทรอนิกส์ จะทำหน้าที่ควบคุมเครื่องเสียง คอมพิวเตอร์ ส่วนน้องๆ สมาชิกที่เหลือจะเป็นแนวร่วม การทำงานที่ไม่มีประธาน ไม่มีตำแหน่ง เพื่อสร้างความเท่าเทียมกันภายในกลุ่มและลดปัญหาความขัดแย้งของผู้ปกครองที่อยากเห็นลูกหลานตนเองมีบทบาทสำคัญ กระบวนการทำงานจึงเริ่มต้นด้วยการปรึกษาหารือพูดคุยกันในกลุ่มพี่โตๆ ก่อน เพื่อให้ได้ข้อสรุป ก่อนจะประชาสัมพันธ์เรียกน้องๆ มาประชุมหารือเพื่อให้ได้ข้อตกลงร่วมกันอีกครั้ง ทำให้กลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลนพร้อมที่จะทำหน้าที่เป็น “แนวร่วมในการอนุรักษ์” คอยให้ความรู้ ความเข้าใจกับคนในชุมชน เพื่อนๆ ในวัยเดียวกัน หรือผู้คนที่เข้ามาเยี่ยมชมป่าชายเลนได้เป็นอย่างดี และยังสามารถนำทักษะความสามารถ กล้าพูด กล้าแสดงออก ไปช่วยงานต่างๆ ในระดับตำบลได้อีกด้วย

“สำหรับหนู ถือว่าโชคดีที่เกิดมาเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านเปร็ดโน จังหวัดตราด ถือเป็นป่าชุมชนขนาดใหญ่ที่ชาวบ้านได้ร่วมดูแลรักษาตนเอง กระทั่งปัจจุบันถูกพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ โดยมีกลุ่มลูกไม้ป่าเลนทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์น้อย” หนึ่งในความภาคภูมิใจที่น้องทรายบอกเล่าออกมาด้วยถ้อยคำที่ชัดเจน พร้อมกับใบหน้าที่ยิ้มแย้ม ด้วยความรู้สึกภาคภูมิใจกับรากเหง้าและกิจกรรมที่ น้องทรายกับเพื่อนๆ ในกลุ่มเยาวชนได้ร่วมกันทำ

ป่าชายเลนที่เหลืออยู่.... รักษาไว้เพื่อลูกหลาน

ชุมชนเล็กๆ อยู่ติดกับพื้นที่ป่าชายเลนผืนใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศ มีเนื้อที่ 12,000 ไร่ อย่างชุมชนบ้านเปร็ดโน หมู่ 2 ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด ที่อาศัยพื้นที่ป่าชายเลนทำมาหากินมาอย่างยาวนานกว่า 160 ปี “ป่าเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่เราได้ใช้ประโยชน์มานานตั้งแต่อดีต มีทั้งการจับกุ้ง หอย ปู ปลา และการใช้ประโยชน์จากไม้ในป่า มันยังเป็นแหล่งอาศัยและแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำขนาดเล็กด้วย” กังหมา⁵ กรรมการกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลนกล่าวถึงป่าชายเลนทรัพยากรอันมีคุณค่าของชุมชน ด้วยแววตาหวงแหนทรัพยากรผืนนี้ แม้การทำสวนผลไม้และสวนยางพาราจะเป็นอาชีพหลักของชุมชน แต่การประมงพื้นบ้านชายฝั่งทะเล ถือเป็นพื้นฐานเดิมทางวัฒนธรรมของชาวบ้านเปร็ดโนที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ป่าชายเลนเป็นทั้งแหล่งไม้ใช้สอย พืชอาหาร สมุนไพร แหล่งอาหาร และแหล่งสร้างรายได้จุนเจือครอบครัว

การต่อสู้เพื่อปกป้องและฟื้นฟูป่าชายเลนที่ถูกบุกรุกทำลาย จากการสัมปทานป่าของรัฐในปี พ.ศ. 2484 ก่อให้เกิดการทำลายป่าชายเลนอย่างรวดเร็ว มีการฉกฉวยผลประโยชน์ สร้างความร่ำรวยให้แก่คนบางกลุ่ม โดยอาศัยการได้รับสัมปทานจากรัฐซึ่งเป็นการให้ผลประโยชน์กับกลุ่มนายทุนตักตวงผลประโยชน์จากป่า ในทางตรงกันข้ามก็กีดกันชาวบ้านที่เคยใช้ป่าเป็นแหล่งทำมาหากิน มีการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าชายเลนเปลี่ยนเป็นนาเกลือ โดยใช้วิธีหลอกลวง

² นางสาวเกษราภรณ์ อินทสุวรรณ สมาชิกกลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลน

³ นางสาวนุชศรา หวังน้ำ สมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งกลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลน

⁴ นายธนเบศ อินทสุวรรณ สมาชิกกลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลน

⁵ นายศุภกิจ หวังน้ำ กรรมการกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลนบ้านเปร็ดโนและที่ปรึกษาของกลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลน

ชาวบ้านให้เซ็นชื่อเพื่อสนับสนุนการทำนาถั่ว เมื่อราคาถั่วตกต่ำชุมชนบ้านเปร็ดโนก็หันไปทำนาถั่วตามนายทุนจึงมีหนี้สินมาก นอกจากนี้การทำลายป่าชายเลนยังส่งผลให้สภาพแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรมเป็นอย่างมาก และยังส่งผลโดยตรงต่อสัตว์น้ำที่ต้องพึ่งพาอาศัยป่าชายเลน เพราะป่าชายเลนเป็นทั้งแหล่งอาหาร ที่อยู่อาศัย และเป็นแหล่งผสมพันธุ์ของกุ้ง หอย ปู ปลา เมื่อป่าชายเลนถูกทำลาย สัตว์น้ำก็ลดจำนวนลง ปริมาณสัตว์น้ำที่ชาวบ้านจับได้ก็ลดน้อยลง ซึ่งเป็นผลให้ไม่สามารถหาเลี้ยงครอบครัวได้เพียงพอเหมือนก่อน การทำลายป่าชายเลนได้ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนโดยตรง ทำให้ชาวบ้านเปร็ดโนได้เรียนรู้ว่า เมื่อมีการทำลายป่าก็เปรียบเหมือนกับการทำลายตัวของตัวเอง เมื่อชาวบ้านได้ตระหนักถึงผลเสียที่เกิดขึ้น จึงเริ่มมีการรวมกลุ่มปรึกษาหารือและหาแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น เพื่อที่จะรักษาป่าชายเลนของหมู่บ้านไว้ “เมื่อก่อนเราใช้ประโยชน์โดยไม่ดูแลรักษา แต่เมื่อทรัพยากรลดน้อยลง การหาอยู่หากินยากขึ้น ความยากจนจึงเกิดขึ้นกับบ้านเปร็ดโน เราจึงได้รู้ว่าทรัพยากรเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องรักษา...เราสู้กับนายทุนอิทธิพลต่างๆ เพื่อความอยู่รอดของคนบ้านเปร็ดโน ถ้าไม่มีป่าผืนนี้ ความล้มสลายของชุมชนบ้านเปร็ดโนก็จะเกิดขึ้น” กิ่งอืด⁶ กล่าว

การต่อต้านและผลักดันกลุ่มนายทุนออกจากป่าชายเลนต้องต่อสู้กับกลุ่มอิทธิพลต่างๆ มีทั้งการเดินทาง เรียกร้องต่างๆ ทั้งผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดและหน่วยงานอื่นๆ หลังจากเหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกร่วมกันในการอนุรักษ์ป่าชายเลนอย่างจริงจัง เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจกัน จากบทบาทการเป็นผู้เฝ้าระวังป่า พัฒนาสู่กระบวนการทำงานในรูปแบบองค์กรชาวบ้าน จึงทำให้ในปี พ.ศ. 2541 ชุมชนได้ก่อตั้ง กลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลนบ้านเปร็ดโน โดยมีชาวบ้านทั้งหมู่บ้านร่วมเป็นสมาชิก มีการวางแผนและประสานกันจนก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหา ร่วมกันของชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการจากศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (รีคอฟ) โดยการจัดฝึกอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจและฝึกทักษะในการจัดการป่าชายเลน บ้านเปร็ดโนจึงกลายเป็นชุมชนอนุรักษ์ที่ร่วมกันฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ เพื่อรักษาป่าชายเลน และฟื้นฟูสภาพที่เสื่อมโทรมให้กลับคืนมาเป็นป่าชายเลนที่สมบูรณ์ รวมทั้งได้ขยายผลไปสู่การสร้างเครือข่ายไปยังชุมชนอื่นๆ โดยใช้ป่าชายเลนเป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ เพื่อปลูกจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนรักษาป่าชายเลน การปลูกฝังจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมดูแลป่าชายเลนสู่ทุกกลุ่มในชุมชน รวมถึงกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งนอกจากกิจกรรมปลูกป่าแล้ว ยังได้จัดกิจกรรมประกวดเรียงความหัวข้อ “ป่าของเรา” เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกและเปิดโอกาสให้เด็กๆ ได้แสดงความคิดเห็นต่อการจัดการป่าของชุมชน “ถ้าเราคาดหวังจะให้เยาวชนจะมาเหมือนเราตลอดคงจะคาดหวังได้บ้างหรือไม่บ้าง แต่ทางที่ดีที่สุดเราจะรักษาสิ่งที่ดีให้เขาดู และเห็นความสำคัญ” ความคาดหวังของกิ่งหมา แกนนำอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านเปร็ดโนที่มีต่อเด็กและเยาวชนในชุมชน

การส่งเสริมและร่วมกันรักษาป่าชายเลนของชาวบ้านเปร็ดโนนั้น มีโครงการมองป่าเป็นเพียงป่าที่เป็นแหล่งทำมาหากินเท่านั้น แต่ต้องดูแลรักษาป่าผืนนี้ไว้ ตามเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษที่ต่อสู้และหวงแหนป่าชายเลนไว้ให้ลูกหลานต่อไป

“จริงๆ ก็ไม่ได้รักษาไว้เพื่อทำมาหากินอย่างเดียวหรอก คือ เรามีป่าคู่กับชุมชนมานาน ถ้าเราไม่รักษาป้องกันแล้วจะทำอย่างไร อย่างหนึ่งที่เราชาวบ้านเปร็ดโนภูมิใจมาก คือ แต่ก่อนความอุดมสมบูรณ์ของป่ามีมาก ทรัพยากรมันก็มากตามไปด้วย ปู ปลา ก็หาง่าย เมื่อช่วงหลังมีทั้งคลื่นซัด คนตัดไม้ แหล่งอนุบาลลูกปลามันก็ไม่มี มันก็เลยขาดแคลน ป่ามันเป็นตัวบ่งชี้ของการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างมากเพราะอย่างที่เล่าให้ฟัง มีจนาชีพเยอะเพราะขาดแคลนทรัพยากรทำให้ชาวบ้านและพวกนายทุนเข้ามาแย่งกันหาของป่า ตัดไม้ และอื่นๆ อีกสารพัด แต่เมื่อเราเริ่มเข้าใจและร่วมกันอนุรักษ์ดูแลร่วมกันทั้งหมู่บ้าน เมื่อทรัพยากรกลับมาเพียงพอสำหรับทุกคนปัญหาการแก่งแย่งมันก็หมดไป เราต้องมีทั้งปรางค์บอกสอนกันในชุมชนให้มีใจอนุรักษ์แล้ว ปู ปลา มันจะไม่หมดไปเพราะอย่าลืมนะว่าป่าหายไปเมื่อไหร่ทุกอย่างก็ต้องหมดตาม” กิ่งอืด กล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นในการดูแลรักษาป่าของชุมชนบ้านเปร็ดโน

⁶ นายอำพร แพทย์ศาสตร์ นายกอบต.หัวน้ำขาว กรรมการกลุ่มอนุรักษ์ฯ และที่ปรึกษากลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลน

ล้มแล้วยืนใหม่.... ก่อเกิดกลุ่มเยาวชนแนวร่วม

เสียงเจ็ยแจ้ว อธิบายสรรพคุณของยาสมุนไพรในป่าชายเลนของเด็กรุ่นพี่ ป. 6 ที่ได้เรียนรู้มาจากผู้ใหญ่ในชุมชน พยายามบอกเล่าสู่รุ่นน้อง ป.4 ป.5 ได้รู้จัก เห็นคุณค่า และจดจำ เป็นสิ่งหนึ่งที่เยาวชนในชุมชนบ้านเปร็ดในที่กำลังเรียนอยู่ในโรงเรียนบ้านเปร็ดในจะต้องเรียนรู้ ผ่านหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน เพื่อจะทำหน้าที่ “มัคคุเทศก์น้อย” คอยให้ความรู้เมื่อมีผู้คนเข้ามาเยี่ยมชมป่าชายเลนของพวกเขา โดยมีโรงเรียนเป็นแกนนำหลักในการทำหน้าที่ฝึกฝนและปลูกฝังให้กับพวกเขาเหล่านี้

ปี พ.ศ. 2548 เมื่อพี่ๆ จากมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งได้เข้ามาจัดค่ายอบรมต่อต้านการดื่มเหล้าและยาเสพติดให้กับเยาวชนในชุมชน การผลักดันให้เยาวชนรวมตัวกันเป็นกลุ่มเล็กๆ ที่มีชื่อว่า “กลุ่มรัตนเยาวชน” โดยมีน้องบอย⁷ เป็นแกนนำจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน จึงเริ่มเกิดขึ้นภายหลังจากกิจกรรมค่ายอบรมสิ้นสุดลง เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนในหมู่บ้านได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ห่างไกลยาเสพติด ภายใต้งานสนับสนุนและดูแลของ อาเตี้ย⁸ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยน้ำขาว กิจกรรมของกลุ่มเกิดขึ้นเพียง 2 ปี กับการจัดค่ายสิ่งแวดล้อมให้กับเยาวชนในตำบลห้วยน้ำขาว และการส่งตัวแทน เข้าร่วมงานสานสัมพันธ์กับปากกับเพื่อนๆ เครือข่ายป่า 6 พื้นที่ ของศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (รีคอฟ) ผ่านบทเพลงคนชายฝั่งในอัลบั้มเยาวชนทอฝัน หลังจากนั้นกลุ่มต้องปิดตัวลงเมื่อแกนนำหลักต้องออกไปเรียนต่อนอกชุมชน แต่สมาชิกที่เหลือก็ยังคงเรียนอยู่ในชุมชน

“การสื่อสารให้ชาวบ้านที่ไม่ทราบข้อมูลเข้าร่วมกิจกรรม ความไม่เข้าใจกัน เกิดคำถามมากมายจากคนที่ไม่มีโอกาสได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารและไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม” จุดอ่อนและสิ่งที่ขาดหายไปในการขับเคลื่อนงานอนุรักษ์ป่าชายเลน ถูกกล่าวถึงในการประชุมประเมินการทำงานของกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลนบ้านเปร็ดในร่วมกับรีคอฟ ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2549 ความสดใส การช่างพูดช่างเจรจาตามวัย ทำให้ “เยาวชน” ถูกให้ความสำคัญและได้รับความสนใจอีกครั้งที่จะทำหน้าที่เป็นตัวกลางประสานความเข้าใจ จากวันนั้นน้องมี⁹ และน้องอ้อ สองเยาวชน อดีตสมาชิกกลุ่มรัตนเยาวชนจึงได้รับการเชิญจากกลุ่มผู้ใหญ่ให้เข้าร่วมประชุมเรื่อง “กองทุนป่าชายเลน” ร่วมกัน เพื่อเป็นแนวร่วมในการขับเคลื่อนครั้งนี้ จากการพูดคุยประชุมหารือกันทำให้เกิดกิจกรรม “เสียงตามสาย” เพื่อเป็นเครื่องมือที่จะให้เยาวชนได้ช่วยสื่อสารประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจการทำงานอนุรักษ์ป่าชายเลนในชุมชน “ป่าสมหญิง”¹⁰ เลยเสนอเสียงตามสายที่ขาดหายไป และอยากให้เยาวชนทำงานต่อ เราก็สนใจอยู่แล้ว ก็เกิดคำถามว่า ทำดีไหม ถ้าจะต้องหาแนวร่วม เราสนใจเลยพากันไปชักชวนเพื่อนๆ น้องๆ เข้ามาเป็นสมาชิกเพิ่มได้อีก 3 คน” อ้อ บอกเล่าถึงจุดเริ่มต้นของการรวมกลุ่มเยาวชนที่กำลังจะเกิดขึ้นอีกครั้ง เมื่อได้แนวร่วมเพิ่มขึ้นอย่าง ทราย, ปุ่ม¹¹ และ บิว¹² จำนวนคนก็น้อยไม่ได้เป็นปัญหาของการเตรียมงาน เยาวชนทั้ง 5 คนจึงเริ่มมีการประชุมร่วมกัน วางแผนการทำงาน และแบ่งบทบาทหน้าที่ โดยมี อาเตี้ย สมาชิก อบต. ในขณะนั้น ซึ่งเป็นคนพูดเก่ง เป็นพิธีกรในเวทีต่างๆ และเคย

7 นายคมสัน ปุขขาว แกนนำกลุ่มรัตนเยาวชน

8 นายบุญอยู่ สิงห์พันธ์ สมาชิก อบต. ห้วยน้ำขาว กรรมการกลุ่มอนุรักษ์ฯ และที่ปรึกษากลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลน

9 นายอภิวัฒน์ พิมพ์อุบล สมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งกลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลน

10 นางสาวสมหญิง สุนทรวงษ์ ผู้ประสานงานแผนงานประเทศไทย, รีคอฟ

11 นางสาวฐาปณีย์ แผลมพลับ สมาชิกกลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลนรุ่นแรก

12 นางสาวอมรรัตน์ คำสม สมาชิกกลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลนรุ่นแรก

รับผิดชอบดูแลจัดการเสียงตามสายในชุมชนมาก่อน ได้เข้ามาช่วยสอนวิธีการใช้เครื่องเสียงและเทคนิคการพูดให้กับเยาวชน รวมทั้งพี่ป๊อง¹³ เจ้าหน้าที่จากรีคอฟ เป็นวิทยากรถ่ายทอดกระบวนการวางแผนและการทำงานให้กับเยาวชน และเป็นพี่เลี้ยงมาช่วยสอนงานจนกลุ่มเยาวชนเริ่มเป็นงาน “ตอนแรกก็แก้กั๊กกันคะ ไม่มีใครกล้าพูด ทำไปเรื่อยๆ ฝึกไปเรื่อยๆ ทุกเสาร์-อาทิตย์ เวลา 17.00-18.00 น. มันก็ค่อยๆ ดีขึ้น เก่งขึ้น” อ้อ บอกเล่าถึงประสบการณ์ครั้งแรกกับการออกอากาศเสียงตามสายในชุมชน

ศาลาเจ้าปู่น้อย ซึ่งเป็นศาลาเอนกประสงค์ภายในหมู่บ้าน ได้กลายเป็นสถานที่ทำกิจกรรมของเยาวชน พอได้เวลาบ่าย 4 โมงเย็น พวกเขาจะมารวมตัวกัน พูดคุยถึงสิ่งที่ได้รับมอบหมายตามความถนัด น้องทราย หนึ่งในสมาชิกกลุ่มที่ได้ออกไปไหนมาไหนบ่อยๆ ได้ออกไปหลายๆ ที่ มีโอกาสรับรู้ข่าวสารมากมาย รับหน้าที่รับผิดชอบหาข่าวและข้อมูล หรือบางครั้งแหล่งข้อมูลของพวกเขาจะเป็นผู้ใหญ่ ผู้รู้ และแกนนำในชุมชนของพวกเขาเอง เมื่อข้อมูลพร้อมก็เริ่มแบ่งประเด็น แบ่งเรื่องในการอ่าน ซึ่งสมาชิกทุกคนจะได้อ่านข่าวออกอากาศ “เสียงตามสาย” ทั้งข่าวประกาศต่างๆ ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมในชุมชน ป่าชายเลน เกร็ดความรู้ต่างๆ ก็จะถูกบอกเล่าผ่านเยาวชนกลุ่มนี้

เพียง 1 เดือน ของการจัดกิจกรรม “เสียงตามสาย” โดยมีกลุ่มผู้ใหญ่คอยให้กำลังใจและแนะนำติชม “ปรับปรุงตรงไหนดิเนะ ตรงไหนน้อย พวกเราก็ปรับปรุงตามที่เขาบอก” เยาวชนมีทักษะมากขึ้นเริ่มเก่งขึ้น สิ่งที่จะสื่อสารผ่าน “เสียงตามสาย” มีมากขึ้น การชักชวนน้องๆ ในชุมชนที่คอยเฝ้าดูและรับฟังการทำงานของพวกพี่ๆ ให้มาร่วมทำงานจึงจำเป็นอย่างยิ่งกับการทำงานและการขยายแนวร่วมให้เพิ่มมากขึ้น หลายคนก็เริ่มสนใจก็เข้าร่วมกิจกรรมด้วย “การทำงานในกลุ่มไม่ใช่แต่จะเกิดประโยชน์กับชุมชน แต่ยังเกิดประโยชน์กับตัวเองด้วย ทำให้กล้าแสดงออก เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เป็นการทำงานในกลุ่มเล็กๆ ทำให้เกิดความสนุกสนาน ทำให้เราเป็นคนกว้างขวางเป็นที่รู้จักของคนในชุมชนและนอกชุมชน” หนึ่งในเหตุผลที่ น้องเบล ตัดสินใจเข้าร่วมกลุ่มเยาวชนเมื่อถูกพี่ๆ ชักชวน ซึ่งไม่แตกต่างกับเพื่อนๆ น้องๆ เยาวชนคนอื่นๆ ที่อยู่ในวัยเดียวกันหรือต่างวัย เยาวชนเหล่านี้ต่างเข้ามารวมกลุ่มกับพี่ๆ ด้วยต้องการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ได้เรียนรู้เกี่ยวกับป่าชายเลน ได้เที่ยวเล่น มีเพื่อนๆ น้องๆ มากมาย ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ไปไหนด้วยกัน อีกทั้งบางคนได้เห็นพี่ๆ ทำกิจกรรมอย่างสนุกสนานเลยอยากเข้ามาช่วยด้วย จนทำให้มีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 13 คน ในช่วงกลางปี 2550 จึงได้ตั้งเป็นกลุ่ม “เยาวชนบ้านเป็ดไรโน”

เมื่อมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้นจากการจัดกิจกรรม “พาน้องท่องป่าเลน” ช่วงปิดเทอมใหญ่ในปี 2551 การวางแผนงานก็ต้องกระชับขึ้น จึงได้มีการเรียกประชุมเยาวชนครั้งใหญ่ในการวางแผนงาน ทำให้เกิดการบริหารงานในระบบ “พี่ดูแลน้อง” ไม่มีใครเป็นประธานกลุ่มเพื่อการทำงานอย่างเข้าใจ แบ่งงานตามความถนัดของแต่ละคน และได้ช่วยกันคิดชื่อกลุ่มเยาวชนกันใหม่เปลี่ยนชื่อกลุ่มมาเป็น “กลุ่มเยาวชนลูกไม้...ป่าเลน” มาจนถึงทุกวันนี้

พาน้องท่องป่าเลน....เรียนรู้..สัมผัส..เพื่อบอกเล่า...จิตสำนึกรักษ์ป่าชายเลน

การผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนกันอ่าน เพิ่มเนื้อหา แบ่งหน้าที่กัน พี่ๆ อย่างน้องทรายและน้องอ้อก็ผันตัวเองมาเป็นพี่เลี้ยงคอยทำหน้าที่ฝึกฝนทักษะการพูดให้กับน้องๆ ก่อนออกอากาศเสียงตามสาย “คนในชุมชนดีใจ แต่มีส่วนหนึ่งเขาไม่เห็นความสำคัญ ไร้ค่าเลย แต่เป็นส่วนน้อยนะ พวกเราไม่ท้อ แต่ถือว่าเราทำสิ่งที่ดีจนเขายอมรับ ตอนแรกๆ ผู้ปกครองก็ไม่ปล่อยให้ลูกเขามาทำกิจกรรมหรอกคะ แต่เมื่อได้เห็นว่ามันมีผลดี จึงอนุญาตให้น้องๆ เข้าร่วมกิจกรรมกัน ยังมีคนนอกชุมชนมาเป็นแฟนคลับรายการของพวกเราด้วย เขาเคยได้ยินเสียงตามสายที่พวกเราจัด จะมานั่งรอคอยฟังทุกครั้ง เขายังบอกว่าเขาชอบ ชุมชนเขาไม่เห็นมีอย่างนี้เลย มีสาระดี” น้องอ้อ บอกเล่าถึงผลการทำกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนหลังจากเยาวชนๆ ทำกิจกรรมในชุมชน ส่งผลให้เกิดการพูดคุย เกิดความเข้าใจกันของคนในชุมชน โดยเฉพาะแกนนำที่ได้ฟังเสียง “สะท้อนพฤติกรรม ปัญหาของชุมชน” จากเยาวชนๆ ผ่านเสียงตามสาย ทั้งการใช้ไฟ การใช้ฟันในชุมชน “เอะ รัฐบาลบอกให้ทุกคนประหยัดไฟ แต่ทำไมผู้ใหญ่ในชุมชนถึงใช้ไฟเปลือง ไม่ประหยัดเลย” “ทำไมถึงไม่มีการเก็บเศษไม้ไว้เป็นฟืนเหมือนเมื่อก่อน ทำไมคนในชุมชนจึงทำแบบนี้” และการใช้น้ำ “ทำไมไม่ปล่อยสารเคมีลงสู่ทะเล” เสียงเล็กๆ

13 นายอรุณ พิลานันท์ เจ้าหน้าที่แผนงานสนับสนุนความร่วมมือในประเทศไทย, รีคอฟ

เจ็ยแฉ้วที่สะท้อนให้เห็นความไม่ใส่ใจและไม่เห็นคุณค่าป่าชายเลนของผู้ใหญ่ในชุมชน ทำให้ผู้ใหญ่นำมาคิดกัน โดยเฉพาะประเด็นการใช้หน้าของคนในชุมชนทำให้ต้องมีกรทบทวนกันยกใหญ่

เมื่อมีสมาชิกเข้ามาร่วมทำกิจกรรมเสียงตามสายมากขึ้น พี่ๆ แกนนำจึงอยากอบรมให้ความรู้กับน้องๆ สมาชิกใหม่ เพื่อให้้องๆ ได้เรียนรู้เรื่องราววิถีชีวิตของชุมชนและรู้จักทรัพยากรป่าชายเลนของบ้านเปร็ดในมากขึ้น รวมทั้งฝึกฝนทักษะให้้องสามารถเป็นมัคคุเทศก์น้อยได้ เหมือนเช่นที่ น้องอ้อ น้องมี๊ว และน้องทราย แกนนำรุ่นพี่ที่เคยมีประสบการณ์และได้ผ่านการฝึกฝนให้เป็นมัคคุเทศก์น้อยจากโรงเรียนบ้านเปร็ดใน “สำหรับอ้อ ได้ฝึกฝนจากรุ่นพี่ป.6 มาสอน เมื่อมีคณะมาดูงานก็จะให้้องประกอบรุ่นพี่ แต่ก่อนอื่นต้องเรียนรู้สมุนไพรรจากรุ่นพี่” ทำให้พวกเขาได้รู้จักทรัพยากรและชุมชนเป็นอย่างดี เห็นคุณค่าและความสำคัญ แต่ด้วยกิจกรรม “มัคคุเทศก์น้อย” ภายในโรงเรียนบ้านเปร็ดในได้ยุติลงตั้งแต่ปี 2549 เนื่องจากครูอ้อ¹⁴ ผู้รับผิดชอบโครงการต้องย้ายไปเป็นครูที่อื่น ทำให้น้องๆ รุ่นหลังไม่มีโอกาสได้ฝึกฝนทักษะดังกล่าวในขณะที่พวกเขา กำลังเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษา สำหรับ กังใหญ่¹⁵ และ กังหมา แกนนำกลุ่มอนุรักษ์ฯ ก็เห็นถึงปัญหาในเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชายเลนที่เหลื่อมล้ำกันของเยาวชนในชุมชน หากแกนนำต้องออกไปเรียนต่อ ก็เกิดความกังวลว่าเยาวชน รุ่นต่อไปจะไม่มีความรู้และความเข้าใจเรื่องทรัพยากรป่าชายเลน จึงคิดว่าควรจะมีถ่ายทอดความรู้จากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง และตัวผู้ใหญ่เองก็มีองค์ความรู้ที่สามารถถ่ายทอดให้กับเยาวชนได้ อีกทั้งเป้าหมายที่สำคัญอีกประการ คือ การให้เยาวชนมีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์ ทางกลุ่มอนุรักษ์ฯ จึงได้บรรจุกิจกรรม “พาน้องท่องป่าเลน” ไว้ในแผนการจัดการป่าชายเลนของชุมชน เมื่อความคิดเห็นตรงกันของกลุ่มคนต่างวัยที่มีใจอนุรักษ์ป่าชายเลนเหมือนกัน กิจกรรม “พาน้องท่องป่าเลน” จึงเกิดขึ้น ทำให้เยาวชนๆ มีทักษะในเรื่องการพูด กล้าแสดงออก ทำงานเป็นทีม สามัคคี ด้วยศักยภาพของพวกเขา ผู้ใหญ่จึงดึงเยาวชนเข้ามาช่วยงานอนุรักษ์มากขึ้นด้วยการเป็นมัคคุเทศก์น้อยคอยให้ความรู้ร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์ฯ เมื่อมีคณะมาศึกษาดูงานในชุมชน ในยามที่ผู้ใหญ่ไม่ว่าง หรือกำลังคนไม่เพียงพอที่จะรับแขกที่เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ก็จะมอบหมายให้มัคคุเทศก์น้อยปฏิบัติหน้าที่ การแบ่งบทบาทหน้าที่และการฝึกฝนเรียนรู้ของเยาวชนรุ่นน้องจึงเกิดขึ้นอีกครั้ง โดยน้องประกอบคู่กับพี่ๆ ที่แนะนำพืชพรรณในป่าชายเลน ประโยชน์ และข้อมูลเกี่ยวกับป่าชายเลน “เก่งดี ตัวเล็ก มีความสามารถรู้จักที่จะอนุรักษ์ธรรมชาติ” เสียงตอบรับและชื่นชมจากผู้คนที่มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งทำให้น้องอ้อ และเพื่อนๆ มีกำลังใจที่จะถ่ายทอดเรื่องราวเหล่านี้ต่อไป “หนูรู้สึกดีใจกับสิ่งที่เราทำ แล้วรู้สึกดี อยากทำงานต่อไปเรื่อยๆ ”

“พาน้องท่องป่าเลน” กิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในช่วงปิดเทอมใหญ่ของเยาวชน โดยการเปิดรับสมัครน้องๆ ป.5-6 ในโรงเรียนบ้านเปร็ดในที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มเยาวชนและผู้ใหญ่ใจดีจากกลุ่มอนุรักษ์ฯ จะพาน้องๆ เข้าไปศึกษาเรียนรู้กันในชุมชนและป่าชายเลน ในช่วงวันหยุดเสาร์และอาทิตย์ เป็นเวลาติดต่อกันเกือบ 1 เดือน ที่มีการเรียนรู้และประเมินผลการทำกิจกรรมหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมทุกครั้ง โดยกลุ่มพี่ๆ แกนนำและกลุ่มอนุรักษ์ฯ จะมานั่งกำหนดประเด็นที่น้องๆ จะต้องเรียนรู้ หาวิทยากรที่มีความรู้ แบ่งหน้าที่กันประสานงานกับผู้ใหญ่ที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติชุมชน นาข้าว อาหารในชุมชน สมุนไพรร ป่าชายเลน และกระบวนการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าชายเลนของชุมชนมาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ การจัดกิจกรรมจะเน้นความพอเพียงและพึ่งตนเอง การทำงานในรูปแบบการขอความร่วมมือ โดยให้น้องๆ ที่เข้าร่วมกิจกรรมหิวบินโตมาทานอาหารร่วมกัน ซึ่งถือเป็นการสอดแทรกและปลูกฝังการแบ่งปันระหว่างการทำกิจกรรมโดยการกินข้าวร่วมกันแบ่งกันกินแบ่งกันชิมฝีมือแม่ครัวจากแต่ละบ้าน “พอผู้ใหญ่เห็นพวกเราทำกิจกรรม ก็เอาของกินสนับสนุน มาให้ทานกัน” น้องอ้อ บอกเล่าถึงสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อ

14 ครูอ้อจรรยาดี อ่อนดิน ผู้จัดกิจกรรมมัคคุเทศก์น้อยให้กับนักเรียนโรงเรียนบ้านเปร็ดใน

15 นายอำนาจ ชุมณี กรรมการกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลนบ้านเปร็ดในและที่ปรึกษากลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลน

พัฒนาและสอนให้น้องเป็นมัคคุเทศก์น้อย สามารถสืบทอดเจตนารมณ์ที่ผู้ใหญต้องการ ผลจากการทำกิจกรรม “พาน้องท่องป่าเลน” ได้ช่วยสร้างมัคคุเทศก์น้อยในชุมชนแล้ว ยังทำให้สมาชิกของกลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลนมีเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน

การออมเงิน เครื่องมือสู่กองทุน ฟังตนเอง

หลังจากจบรายการเสียงตามสาย กลุ่มเยาวชนจะมานั่งประชุมหารือกันที่จะช่วยปลูกฝังจิตสำนึกรักและห่วงแหนมรดกในท้องถิ่นให้กับเยาวชนรุ่นต่อไป เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของชุมชน และหาแนวทางที่จะทำกิจกรรมแบบฟังตนเอง ในปี พ.ศ. 2552 พี่ป๋อง เจ้าหน้าที่รศอภ ผู้เป็นเสมือนพี่เลี้ยงและพี่ชายที่แสนดีของน้องๆ ก็ได้เสนอกิจกรรม “ออมเงิน” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่นำต้นแบบมาจากกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของผู้ใหญ่ในชุมชน ให้พวกเขาลองทำกัน กลุ่มเยาวชนจึงกลับมาประชุมกันอีกครั้งหลังเสร็จสิ้นรายการเสียงตามสาย เพื่อหารือกันบนเหตุผลที่ว่า “เราไม่ได้ของบประมาณมาจากไหน แต่ถ้าเรามีเงินออมเพื่อจะได้ทำกิจกรรมอื่นๆ ตามที่อยากทำ อีกทั้งยังได้ฝึกให้น้องๆ ได้มีวินัยรับผิดชอบ รู้จักอดออม” จึงทำให้พวกเขาตัดสินใจ “ออมเงิน” กันภายในกลุ่ม จึงช่วยกันวางแผนการทำงาน ที่เริ่มต้นด้วยการช่วยกันทำสมุดบัญชีออมเงิน มีการตั้งข้อตกลงในการออมเงิน คือ น้องๆ ที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาจะต้องออมเงิน ครั้งละ 6 บาท ส่วนพี่ที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาจะต้องออมเงิน ครั้งละ 10 บาท หากสมาชิกทำสมุดหาย ปรับเล่มละ 5 บาท สมุดฉีกขาด ปรับเล่มละ 1 บาท กิจกรรมออมเงินจึงเริ่มเกิดขึ้นทุกวันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 12.00-16.00 น. ก่อนที่พวกเขาจะเริ่มภารกิจออกอากาศเสียงตามสาย โดยมี น้องทราย แกนนำรุ่นพี่ทำหน้าที่เป็นเหรียญกอยรับเงินและลงบันทึกในสมุดออมเงินให้น้องๆ สมาชิกในกลุ่ม เงินที่สมาชิกตัวน้อยนำมาออมนี้ ทุกคนสามารถถอนคืนได้ กลายเป็นเงินออมของเยาวชน เงินออมนี้เป็นเสมือนเงินสำรองของกลุ่มเยาวชนที่มีไว้ให้พวกเขาได้หยิบยืมไปใช้ก่อนจะหางบประมาณมาได้ นี่คือ “กองทุน” ของกลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลนที่มีเหรียญทำหน้าที่เก็บเงิน ทำบัญชี และเบิกจ่ายเงิน โดยมี อาแห่มม¹⁶ เหรียญของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์บ้านเปร็ดในเข้ามาช่วยดูแลให้คำแนะนำ มีการประชุมตกลงเรื่องการเบิกจ่ายเงินที่เป็นมิตรร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มเยาวชน และมีผู้ใหญ่คอยดูแลเงินกองทุนให้พวกเขา

แม้ว่าเป็นเวลาเกือบ 2 ปี ที่กิจกรรมการออมเงินได้หยุดชะงักลงไปพร้อมกับ “เสียงตามสาย” แต่น้องทรายหนึ่งในแกนนำกลุ่มเยาวชนหวังว่า “ถ้าเสียงตามสายถูกซ่อม พวกเราคงจะได้พบเจอกันเป็นประจำอีกครั้งในวันเสาร์-อาทิตย์ ถึงแม้ว่าทรายกับอ้อจะไม่อยู่ แต่คิดว่าน้องๆ น่าจะทำกันต่อ”

ผู้ใหญ่ใจดีกองทุนหลักของลูกไม้ป่าเลน

การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลนที่ผ่านมา เกิดขึ้นได้ด้วยการสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจากกลุ่มอนุรักษ์ฯ ซึ่งมีความหวังใฝ่ต่ออนาคตของเยาวชนรุ่นใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่ออกไปเรียนต่อนอกชุมชน แล้วไม่ได้กลับมาทำอาชีพประมงหรืออาชีพที่เกี่ยวข้องกับป่าชายเลน จึงทำให้ความผูกพันกับป่าชายเลนลดลงไป กลุ่มลูกไม้ป่าเลน จึงเป็นความหวังของผู้ใหญ่ที่จะสืบสานงานอนุรักษ์ต่อไป โดยอยากเห็นเยาวชนมีกิจกรรมเชื่อมร้อยผูกพันกับชุมชน รวมทั้งต้องการให้รุ่นพี่เชื่อมโยงกับรุ่นน้องในชุมชน ทั้งในเรื่องการเรียนรู้ ประสบการณ์ และทรัพยากรป่าชายเลนของชุมชน มีรุ่นพี่ที่เป็นพี่เลี้ยง มีกลุ่มอนุรักษ์ฯ คอยเป็นที่ปรึกษา และส่งต่อกิจกรรมให้เยาวชนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเปิดโอกาสให้เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มอนุรักษ์ฯ ด้วยไม่ว่าการไปศึกษาดูงานภายนอกชุมชน และการรับคณะศึกษาดูงานจากที่ต่างๆ ที่เข้ามาในชุมชนก็ตาม นอกจากนี้ยังคอยกระตุ้นให้กลุ่มลูกไม้ป่าเลนมีแผนการทำงานของกลุ่ม โดยเริ่มในสิ่งที่อยากเปิดโอกาสให้คิดกันเอง เน้นสร้างการเรียนรู้ให้เยาวชน ให้อิสระในการคิดและทำงาน นอกจากนี้ อบต. หวังน้ำขาว ยังให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดรายการเสียงตามสาย รวมทั้งหน่วยงานภายนอก

ได้แก่ รีคอฟ และสถาบันการจัดการน้ำ เป็นต้น ที่คอยให้ความรู้ พัฒนาทักษะความสามารถ กระบวนการทำงาน และการเป็นผู้นำ อีกด้วย

การปลูกฝังรากลึกให้รักธรรมชาติและภูมิใจในความเป็นชุมชน รวมถึงการกลับมาสืบทอดงานจากผู้ใหญ่ ทำให้ลูกไม้ป่าเลนหลายต้นกำลังเติบโต ท่ามกลางสังคมที่เปลี่ยนไป แต่หัวใจยังรักธรรมชาติและไม่มีลมรักเหง้าของตนเอง “บางที่เราคนเดียวกันทำอะไรตรงนี้ไม่ได้ ต้องช่วยกัน เคยคิดว่าถ้าเราเรียนจบหาเงินสักก้อน เราจะกลับไปดูแลและพัฒนาชุมชน การเลือกเรียนตรงนี้ หวังว่าจะได้กลับไปทำงานในชุมชน นำความรู้วิชาชีพที่เรียนกลับมาประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิต แม้ที่บ้านทำสวนก็สามารถนำมาทำอาชีพเอาผลผลิตมาสร้างรายได้ นำสิ่งที่มีอยู่ในบ้าน ในชุมชน ตอนนี้อยากเก็บเกี่ยวประสบการณ์ไว้เพื่อนำกลับมาพัฒนาบ้านตัวเอง บางทีมีคำถามว่าทำงานอนุรักษ์ตรงนี้ ทำไมถึงไม่เรียนด้านสิ่งแวดล้อม ก็คิดนะบางทีคนที่เรียนสิ่งแวดล้อมก็อาจจะไม่ได้กลับมาทำงานที่บ้าน แต่สิ่งที่เราเรียนมันสามารถนำมาประยุกต์ได้ค่ะ” ความรู้สึกของ น้องอ้อ แกนนำกลุ่มเยาวชนที่กำลังออกไปศึกษาต่อนอกชุมชน

กว่า 4 ปี บทสรุปที่มีโซบที่สุดท้ายของ “ลูกไม้ป่าเลน”

กล้าพูด กล้าแสดงออก มีภาวะผู้นำ มีวินัย รู้จักตนเอง รู้จักชุมชน รู้จักทรัพยากร ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ลดช่องว่างการสื่อสาร เกิดแนวร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร สร้างรายได้เข้าชุมชน ... การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมากมาย ทั้งกับตัวสมาชิกในกลุ่มเอง กลุ่มเยาวชน ชุมชน และทรัพยากร การทำกิจกรรมร่วมกันที่ผ่านมา ทั้งเสียงตามสาย มัคคุเทศก์น้อย พาน้องท่องป่าเลน เก็บขยะ และกองทุนเยาวชน ด้วยความสามารถและบทบาทการมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรป่าชายเลน ทำให้เยาวชนได้รับการยอมรับจากชุมชนและสาธารณะมากขึ้น จากการสื่อสารบอกเล่าผ่านสื่อสาธารณะ (มดคันไฟ ทุ่งแสงตะวัน) และกลุ่มคนที่เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ณ ชุมชนแห่งนี้

การเติบโตขึ้นของ “ลูกไม้ป่าเลน” เกิดขึ้นด้วยปัจจัยและเงื่อนไข สำคัญ 2 ประการ

ประการแรก คือ การสนับสนุนและหนุนเสริมพวกเขาจากคนในครอบครัว องค์กรภายในและองค์กรภายนอก ชุมชน โดยเฉพาะในเรื่องทักษะการเรียนรู้ การทำงาน และการปลูกฝังความรักและหวงแหนทรัพยากรในชุมชน ด้วยสายสัมพันธ์อันดีในระบบเครือข่ายของชุมชนบ้านเปร็ดใหญ่เยาวชนก็จะเป็นลูกหลานของแกนนำในการต่อสู้เพื่อหยุดยั้งการตัดไม้ในพื้นที่ป่าชายเลนบ้านเปร็ดใหญ่ การถ่ายทอดเรื่องราวการต่อสู้จึงถูกถ่ายทอดมายังลูกหลานของพวกเขาโดยตรงหรือก็คือสมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลน เยาวชนจึงซึมซับเรื่องราวการต่อสู้ ความรักและหวงแหนทรัพยากรในชุมชนของผู้ใหญ่ได้จากประวัติศาสตร์ที่ยังคงมีชีวิต อีกทั้งชุมชนยังตระหนักและให้ความสำคัญกับเยาวชน ด้วยการจัดสรรงบประมาณจากกองทุนป่าชายเลนบ้านเปร็ดใหญ่ ในแต่ละปีให้เป็นบสนับสนุนการทำกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน

และประการสุดท้ายที่สำคัญที่สุดตัวเยาวชนที่มีศักยภาพและพร้อมที่จะพัฒนาขยายงานที่กลุ่มเยาวชนทำ เมื่อมีทักษะความสามารถมากขึ้น จากการซึมซับและได้รับการปลูกฝังจากผู้ใหญ่ในครอบครัวและในชุมชนทำให้เยาวชนมีความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเองเป็นต้นทุนตั้งต้นที่ทำให้เยาวชนบ้านเปร็ดใหญ่อยากมีส่วนร่วมช่วยเหลือกลุ่มผู้ใหญ่ในการดูแลรักษาป่า ประกอบกับการให้โอกาสจากผู้ใหญ่ในการจัดกิจกรรมด้วยตัวเยาวชนเอง เช่น กิจกรรมเสียงตามสาย ทำให้เยาวชนได้มีโอกาสฝึกฝนทักษะการคิด การพูด การกล้าแสดงออก จนก่อให้เกิดความมั่นใจและภาคภูมิใจในตนเอง จึงทำให้เยาวชนแกนนำได้พัฒนาและดึงศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเองออกมาใช้ได้อย่างเต็มที่

แรงเสียดทาน...แต่ไม่ท้อ เพื่อการอนุรักษ์ป่าเลน

ถึงแม้ยังขาดความร่วมมือจากผู้ใหญ่บ้าง ด้วยลูกไม้ป่าเลนยังอ่อนวัย จึงขาดการยอมรับ ผู้ปกครองที่ไม่เห็นความสำคัญของการทำกิจกรรมของพวกเขา และด้วยระบบการศึกษาที่ต้องแข่งขันกันมากขึ้น เพื่อจะสอบเข้ามหาวิทยาลัยและการเข้าไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นทำให้เยาวชนมีเวลาในการทำกิจกรรมน้อยลงหรือต้องห่างไกลจากชุมชนมากขึ้นนั้น และยังเป็นปัญหาและอุปสรรคในการทำกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนให้ลดน้อยลง ขาดความต่อเนื่อง หรือเริ่มทำให้พวกเขาค่อยๆ ห่างเหิน และห่างหายจากการทำกิจกรรมร่วมกัน แต่ น้องอ้อ น้องทราย น้องเบล น้องพีช น้องเบส และเพื่อนสมาชิกในกลุ่มเยาวชนยังคงยืนยันและมุ่งมั่นที่จะไปให้ถึงเป้าหมายการทำงานที่เคยร่วมตั้งกันไว้ นั่นคือการรวมตัวกันของเยาวชนในชุมชนที่ห่างจากการเรียนหรือกิจกรรมต่างๆ ให้มากขึ้น เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของผู้ใหญ่ในการทำงานด้านป่าชายเลนและชุมชน รวมทั้งเยาวชนจะได้เกิดจิตสำนึกในการหวงแหนทรัพยากรป่าชายเลนและชุมชนของตนเอง ที่สำคัญ คือ การเพิ่มศักยภาพของเยาวชนให้กล้าที่จะแสดงออกและการทำงานร่วมกับผู้ใหญ่มากขึ้น

“มันเป็นหน้าที่ของหนู และคนในชุมชนทุกคนที่ต้องช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนผืนนี้ เพราะมันคืออยู่ข้าวอยู่น้ำของพวกเรา” คำพูดที่หนักแน่น จริงจัง และตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะเป็นแนวร่วมอนุรักษ์ป่าชายเลน เพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชน น้องทราย แกนนำกลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลนกล่าว

ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จของกลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลน:

ในการค้นหาปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ จากกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดค่ายและการจัดเวทีเรียนรู้ร่วมของเยาวชน ลูกไม้ป่าเลน

- การสนับสนุนของผู้ใหญ่ใจดีที่คอยให้การสนับสนุนการทำงานของของกลุ่มเยาวชนทั้งในเรื่องงบประมาณในการทำกิจกรรม โดยกลุ่มอนุรักษ์ฯ จะจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมของเยาวชนในแต่ละปี และหนุนเสริมการทำงานต่างๆ เมื่อเยาวชนต้องการข้อมูล ความรู้ในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับป่าชายเลนและชุมชนกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ฯ ทุกคนถึงว่าเป็นที่ปรึกษาของกลุ่มเยาวชน รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้ ฝึกฝน และพัฒนาทักษะของกลุ่มเยาวชน นอกเหนือจากช่วงที่มีการจัดกิจกรรมพาน้องท่องป่าเลนแล้ว เมื่อมีคณะมาศึกษาดูงาน เยาวชนก็จะได้ทำหน้าที่มีคุณค่าที่น้อยซึ่งจะมีกลุ่มผู้ใหญ่คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ฯ คอยประกบดูแลด้วยหรือหากมีคณะมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ชุมชนบ้านเปร็ดไถ กรรมการกลุ่มอนุรักษ์ฯ ก็จะชวนเยาวชนมาร่วมด้วยทุกครั้งไปเพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ร่วมกัน การให้โอกาสและความสำคัญกับเยาวชนจึงเป็นการสนับสนุนที่มีค่าต่อกลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลน
- การถ่ายทอดจากผู้ปกครองและผู้ใกล้ชิดในจิตสำนึกหวงแหนและเห็นคุณค่าของทรัพยากรที่ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่เด็กของเยาวชน เนื่องสมาชิกชุมชนบ้านเปร็ดไถในเกือบทุกคนต่างได้ร่วมกันผ่านช่วงเวลาของความยากลำบาก การต่อสู้เพื่อปกป้องดูแลรักษาป่าจนป่าชายเลนบ้านเปร็ดไถกลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้งตราบเท่าทุกวันนี้ การถ่ายทอดเรื่องราวที่เกิดขึ้นจึงเป็นไปโดยธรรมชาติ การซึมซับ ความภาคภูมิใจจึงก่อเกิดขึ้นกับเยาวชน

- วิถีชีวิตของชุมชนในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และมีวิถีการพึ่งตนเอง ผลักดันให้เกิดนำมาเป็นแบบอย่างในการทำกิจกรรม การทำกิจกรรมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ซึ่งสามารถลดหนี้สินของคนบ้านเป็ดในจันทน์ วันนี้มีเงินหมุนเวียนในกองทุนหลายล้านบาท คือบทพิสูจน์ของการรู้จักออม รู้จักใช้ของกลุ่มผู้ใหญ่ วัยเยาวชนก็ได้เดินรอยตามด้วยการตั้งกองทุนของกลุ่มเยาวชน เพื่อออมเงินไว้ใช้ทำกิจกรรมที่เยาวชนอยากทำร่วมกัน เป็นอีกหนึ่งแบบอย่างของการพยายามพึ่งพาตนเองของกลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลน
- การสนับสนุน หนุนเสริมทักษะ และพัฒนาศักยภาพจากองค์กรภายนอกชุมชน อย่างศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (รีคอฟ) และสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ ที่เข้ามาจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้งเรื่องทรัพยากรป่า และทรัพยากรน้ำให้ภัยเยาวชน เป็นต้น

กิจกรรมที่กลุ่ม "ลูกไม้ป่าเลน" ได้ร่วมกันทำเพื่อชุมชนแม้จะดูเป็นเพียงเรื่องเล็กๆ แต่นับเป็นจุดสำคัญในอันที่จะสร้างความเข้มแข็งของชุมชน พร้อมสร้างภาคีเครือข่ายต่อยอดมาตรการ ดังนั้น ปัญหาจะไม่ใช่อีกต่อไปถ้าคนในชุมชน ดูแลสมบัติของเราไม่ปล่อยให้ใครมาทำลาย เหมือนเช่นที่เคยเกิดขึ้นในอดีต ถึงแม้วันนี้ อ้อ และทราย แกนนำหลักไม่สามารถเข้ามาดูแลป่าเลนได้อย่างเต็มที่ แต่พวกเขาก็หวังว่าจะมี "ลูกไม้ป่าเลน บ้านเป็ดใน" รุ่นใหม่ๆ เกิดขึ้นและเข้ามาทำหน้าที่แทนพวกเขา เยาวชนกลุ่มนี้จึงเปรียบเสมือน "ลูกไม้ป่าเลน" ที่พร้อมจะโตเป็นไม้ใหญ่เพื่อให้ร่มเงา เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์นานาพันธุ์และให้กำเนิดลูกไม้รุ่นต่อไป

การเป็นแนวร่วม สู่...การเปลี่ยนแปลง

นางสาวนุชชรา หวังน้ำ หรือ "น้องอ้อ" วัย 20 ปี กำลังศึกษาในระดับอุดมศึกษาปีที่ 2 สาขาเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

"อ้อเองเกิดมาในชุมชนบ้านเป็ดใน อ้อโตมาพร้อมกับมัน ผูกพัน หลายคนถามว่าทำงานอนุรักษ์มานานหรือยัง ตั้งแต่เมื่อไหร่ หนูก็ไม่รู้ว่ามันเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อไหร่ รู้แต่เราอยู่กับมัน ดูแลมัน ช่วยเหลือพ่อแม่ทำกันมาตั้งแต่เด็ก" และตั้งแต่วัยเด็กๆ ที่น้องอ้อได้ทำงานอนุรักษ์ร่วมกับพ่อแม่ เห็นพ่อแม่ทำกันมา มันเป็นภาพชินตาที่เห็นมาตั้งแต่เกิด และผูกพันมาแต่เด็กก็ว่าได้ กลายเป็น แรงบันดาลใจและเหตุผล ที่ผลักดันให้น้องอ้อเข้ามาเป็นแนวร่วมอนุรักษ์ป่าชายเลนกับกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลนบ้านเป็ดใน และเป็นแกนนำหลักที่จะชักชวนเพื่อนๆ น้องๆ มาทำกิจกรรมของ "กลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลน" ตั้งแต่เธอยังเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3)

น้องอ้อ กลายเป็นหนึ่งในแกนนำหลักร่วมกับน้องมิวที่ชักชวนเพื่อนๆ น้องๆ เด็กๆ ในชุมชนเข้ามารวมกลุ่มทำกิจกรรม เพื่อเป็นแนวร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชน หลังจากที่แกนนำกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนบ้านเป็ดในและเจ้าหน้าที่จากรีคอฟ ชักชวนให้มาร่วมพูดคุยถึงบทบาทของกลุ่มเยาวชนในชุมชนที่จะเข้ามาเป็นแนวร่วมในการแก้ไขปัญหาและลดช่องว่างของการสื่อสารในเรื่องข่าวสารต่างๆ ภายในชุมชน จนทำให้เกิดเป็นกลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลนขึ้น อีกทั้งได้รับการฝึกฝนให้เป็นมัคคุเทศก์น้อยจากโรงเรียนตั้งแต่เรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เธอจึงได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นแกนนำมัคคุเทศก์น้อยในชุมชนด้วย ทั้งนี้ น้องอ้อยังได้พูดถึงบทบาทหน้าที่อื่นๆ ของ

ตนเองในกลุ่มเยาวชนว่า “อ้อ เป็นคนพูดเก่ง เพื่อนเลยให้ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ และด้วยตัวเองเป็นฟீโต ก็จะเป็นแกนนำกับทรายที่จะคุยเรื่องกิจกรรมกันก่อนที่จะประชุมกับน้องๆ มันก็เหมือนฟี่โตจะมานั่งคุยกันก่อนว่าจะทำอะไร อย่างไร ทำหรือไม่ทำ” ปัจจุบันนี้ถึงแม้จะห่างเหินจากชุมชนบ้านเป็ดในเข้าไปศึกษาต่อในรั้วมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร แต่น้องอ้อยยังคงทำหน้าที่เป็นฟี่โตเลี้ยงให้กับน้องๆ และเป็นแกนนำหลักที่ทำหน้าที่ประสานงานกับน้องๆ เมื่อกลุ่มเยาวชนต้องเข้าร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายในเวทีต่างๆ

การทำกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน อาทิเช่น เสี่ยงตามสาย พาน้องท่องป่าเลน กองทุนกลุ่มเยาวชน เป็นต้น และการเรียนรู้ในระหว่างการเดินทางไปมีส่วนร่วมกับการงานอนุรักษ์ป่าชายเลนของกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลนบ้านเป็ดใน ทั้งการรับแขกที่เข้ามาศึกษาเรียนรู้กระบวนการจัดการทรัพยากรของชุมชน หรือแม้กระทั่งการติดตามกลุ่มผู้ใหญ่ไปศึกษาดูงานในพื้นที่ต่างๆ ทำให้น้องอ้อยได้พบปะผู้คนต่างถิ่นมากหน้าหลายตา มีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน หลากหลายวัฒนธรรม และหลากหลายปัญหา และที่สำคัญการได้เรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากร การได้ฝึกฝนและการถ่ายทอดความรู้ เรื่องราวของวิถีชีวิตและทรัพยากรภายในชุมชน ทำให้ ณ วันนี้ น้องอ้อย ได้พัฒนาตัวเองและมีทักษะทั้งในด้านการพูด กล้าแสดงออก มีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นผู้นำที่มากด้วยความสามารถ เป็นวิทยากรที่สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับป่าชายเลน พิธีกรดำเนินรายการ และสันทนากการ เป็นต้น นอกจากนี้การได้เข้าร่วมทำกิจกรรมกับกลุ่มเยาวชนยังทำให้น้องอ้อยเป็นเยาวชนที่มีจิตอาสา มีความรับผิดชอบ มีน้ำใจต่อผู้คนรอบข้าง ทุกครั้งเมื่อมีโอกาสได้กลับบ้านอ้อยก็มีเคยอดูชาที่จะเข้าไปช่วยแบ่งเบาภาระงานสวนของครอบครัวที่ได้ให้สัญญาไว้ว่าจะต้องกลับมาช่วยเก็บผลไม้ในช่วงปิดเทอมใหญ่ซึ่งตรงกับช่วงเก็บผลไม้ประจำปี

ในรั้วมหาวิทยาลัย น้องอ้อย ได้เป็นแกนนำหลักในการพาเพื่อนๆ ในวัยเดียวกันจัดกิจกรรม และช่วยงานพี่ๆ ในองค์กรพัฒนาเอกชนที่เคยรู้จัก รวมทั้งได้ถ่ายทอดเรื่องราวของป่าชายเลนบ้านเป็ดในให้กับเพื่อนๆ ในชั้นเรียนที่ไม่เคยรู้จักป่าชายเลนมาก่อนอีกด้วย

ภาพที่น้องอ้อยประทับใจในการทำกิจกรรมและเป็นแนวร่วมกับกลุ่มผู้ใหญ่ในชุมชนของกลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลน มาเกือบ 5 ปี คือ “รอยยิ้มของน้องๆ ทุกครั้งที่ได้ร่วมกันทำกิจกรรม น้องๆ สนุกกับการทำกิจกรรม หัวเราะร่าเริงแจ่มใส” มันบอกถึงความสุขที่ทุกคนได้รับจากการทำกิจกรรม และเธอคนนี้ยังหวังอีกว่าน้องๆ เยาวชนในกลุ่มจะกลับมาเข้มแข็งอีกครั้ง ““อยากเห็นน้องๆ มารวมกลุ่มกันทำกิจกรรม มีความเข้มแข็งเหมือนเดิม ไม่ใช่เอาเวลาว่างไปเที่ยวเล่นเหมือนที่กำลังเป็นอยู่ในตอนนี้” และหวังว่ากลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลนจะช่วยทำหน้าที่สานต่อเจตนารมณ์หรืออุดมการณ์ของผู้ใหญ่ในชุมชน

รัชฎาภรณ์ อินทสุวรรณ หรือ "น้องทราย" วัย 20 ปี กำลังศึกษาในระดับอุดมศึกษา ปีที่ 2 สาขาวิชาชีพพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า

การเติบโตท่ามกลางการต่อสู้ และร่วมแรงรวมใจกันของกลุ่มชาวบ้านในชุมชน เพื่อปกป้องผืนป่าชายเลนบ้านเปร็ดไถ ถือเป็นภาพที่คุ้นเคยของน้องทรายในวัย 15 ปี ซึ่งได้เห็นเพื่อนๆ เข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมเข้าค่ายเรียนรู้เรื่องป่าชายเลน และช่วยผู้ใหญ่จัดการเสียงตามสาย แต่เธอยังคงนั่งเล่นและช่วยพ่อแม่ทำงานอยู่ที่บ้าน แต่เมื่อน้องอ้อ เพื่อนวัยเดียวกันเข้ามาชักชวนไปเป็นแนวร่วมในการทำกิจกรรม สาวน้อยผู้นี้ก็ไม่ลังเลที่จะตอบรับคำเชิญของเพื่อน ตั้งแต่นั้นมาน้องทรายกลายเป็นแกนนำหลักอีกคนของกลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลนมาจนถึงปัจจุบัน

หลังจากถูกชักชวนให้เข้าร่วมทำกิจกรรมเสียงตามสายกับเพื่อนๆ น้องทรายก็ได้รับบทบาทหน้าที่ในการค้นหาข่าว และข้อมูลที่จะนำมาออกอากาศบอกเล่าผ่านเสียงตามสายในชุมชนบ้านเปร็ดไถ และเป็นแกนนำหลักที่ช่วยกันชักชวนน้องๆ ให้เข้าร่วมกลุ่มทำกิจกรรม ประสานงานกับกลุ่มผู้ใหญ่ในชุมชนในการทำกิจกรรมต่างๆ ก่อนจะมาแบ่งงานให้น้องๆ ช่วยกันรับผิดชอบ รวมทั้งการชักชวนสมาชิกในกลุ่มพูดคุยถึงแนวทางการจัดทำกองทุนของกลุ่มเยาวชนน้องทรายและเพื่อนได้ชักชวนน้องๆ ออมเงินอาทิตย์ละครั้ง เพื่อเก็บไว้เป็นกองทุนสำหรับทำกิจกรรมของกลุ่ม เมื่อกองทุนเกิดขึ้นทรายจึงมีบทบาทหน้าที่เพิ่ม เธอได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นเหรียญกษาปณ์และทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของกลุ่ม ด้วยมีบุคลิกที่รอบคอบ ละเอียดถี่ถ้วน นอกจากนี้สาวน้อยคนนี่ยังถูกฝึกฝนและได้รับการถ่ายทอดเรื่องราวของป่าชายเลนบ้านเปร็ดไถ เพื่อทำหน้าที่เป็น "มัคคุเทศก์น้อย" ให้กับชุมชนและกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลนบ้านเปร็ดไถที่คอยให้ความรู้กับผู้มาเยี่ยมชม

น้องทราย มักถูกน้องๆ ในกลุ่มเยาวชนเรียกไปช่วยเป็นตัวกลางในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มอยู่เสมอ ด้วยเป็นแกนนำรุ่นแรกและมีวัยที่โตกว่า มีความอ่อนหวาน มีเหตุมีผล และเป็นที่รักของน้องๆ ทุกคนในกลุ่มจึงยอมรับและรับฟังสิ่งที่น้องทรายพูด และด้วยวัยที่เติบโตขึ้นสาวน้อยผู้นี้ต้องห่างไกลจากชุมชนออกไปเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา ซึ่งน้องทรายก็พยายามจะกลับบ้านในทุกวันเสาร์-อาทิตย์ที่มีโอกาส ถึงแม้ว่า ณ วันนี้ น้องทราย ต้องออกไปใช้ชีวิตส่วนใหญ่ภายนอกชุมชน ทำให้มีเวลาในการทำกิจกรรมกับน้องๆ ในกลุ่มเยาวชนลดน้อยลง แต่น้องทรายก็ยังทำหน้าที่ที่เสี่ยง คอยชักชวนน้องๆ มานั่งพูดคุยถึงกิจกรรมที่จะขับเคลื่อนกัน และเริ่มผลักดันให้น้องๆ แกนนำรุ่นต่อมาได้เข้ามารับบทบาทหน้าที่แกนนำกลุ่มและขับเคลื่อนงานต่อจากแกนนำรุ่น 1 โดยเปิดโอกาสให้น้องๆ แกนนำรุ่นใหม่ได้ประสานงาน คิดและจัดกิจกรรมด้วยตัวเอง และสำหรับตัวเธอก็จะคอยทำหน้าที่ให้คำปรึกษา หรือให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้กับน้องๆ ชวนน้องๆ มาทำกิจกรรมบ้างเมื่อมีโอกาสได้กลับบ้าน

การร่วมทำกิจกรรมของทรายกับเพื่อนๆ น้องๆ ในกลุ่มเยาวชน ตั้งแต่เธอยังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นั้น มิใช่จะเกิดประโยชน์และส่งผลดีต่อชุมชนและทรัพยากรป่าชายเลนที่เธอรักเท่านั้น แต่มันยังทำให้น้องทรายพัฒนาตนเองในหลายๆ ด้านทั้งการพูด การคิด การวางแผนการทำงาน การแก้ปัญหา น้องทรายบอกเล่าถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเธอว่า "จากที่ทรายเป็นคนไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าพูดหน้าห้อง พอได้พบปะคนหลากหลายทั้งคนโต คนแปลกหน้า ก็กล้าพูดมากขึ้น ได้เรียนรู้ชุมชนของตัวเอง" และยังได้เรียนรู้เรื่องต่างๆ มากมาย เช่น การจัดการพื้นที่ป่า "จากที่ไม่รู้ก็ได้รู้ว่ามีกระบวนการอย่างไร ทำอย่างไร เพื่ออะไร ป่าประสบปัญหาอะไรบ้าง" สิ่งเหล่านี้ที่เกิดขึ้นทรายได้นำมาใช้ในวางแผนชีวิตการเรียนของเธอเอง "จากวันๆ ไม่มีอะไรมาก เมื่อได้เรียนรู้ ก็เริ่มมีการวางแผนว่าจะทำอะไร เพื่ออะไร มีวัตถุประสงค์อะไร เริ่มวางแผน ก็สำเร็จ ต้องอ่านหนังสือ ต้องเตรียมสอบนะ" อีกทั้งการได้รู้จักเพื่อนๆ และคนรอบข้างที่สนิทสนมกันมากขึ้นก่อให้เกิดแรงผลักดันในการเรียนที่ต้องขยันมากขึ้น มีการช่วยเหลือกัน "ติวหนังสือกัน" ส่งผลให้การเรียนของน้องทรายดีขึ้น นอกจากนี้การทำกิจกรรม "มัคคุเทศก์น้อย" ที่คอยแนะนำทรัพยากรป่าให้กับผู้คนที่เข้ามาเยี่ยมชมชุมชนรู้จัก เป็นหนึ่งความสามารถพิเศษที่เธอคิดว่ามันทำให้เธอได้รับคัดเลือกให้เข้าเรียนต่อในสาขาพยาบาล "ตอนสอบสัมภาษณ์ เขาถามทรายว่ามีความสามารถพิเศษอะไร ทรายนี่ก็จะไรไม่ออก แต่ก็นึกถึงกิจกรรมที่

เคยทำกันในกลุ่มเยาวชน เลยเล่าให้เขาฟังว่าทรายเป็นมัคคุเทศก์น้อยของชุมชนบ้านเป็ดใน ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราวและแนะนำทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านเป็ดใน คือ ช่วยพวกก๋งๆ ที่เป็นแกนนำกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลนบ้านเป็ดใน อธิบายเรื่องราว ตอบคำถามที่คนสงสัย” น้องทรายบอกเล่าด้วยความรู้สึกภาคภูมิใจกับความสามารถพิเศษของเธอ

ณ วันนี้จากการได้ร่วมทำกิจกรรมกับกลุ่มเยาวชนของทราย มันได้หล่อหลอมและปลูกฝังความรักและความห่วงแหนต่อทรัพยากรและชุมชนที่ตนเกิดและเติบโตมา น้องทรายจึงหวังว่าอนาคตหลังจากเธอเรียนจบเธอคงได้กลับมาและมีโอกาสได้สานต่องานอนุรักษ์ป่าชายเลนและพัฒนาชุมชนของตน “ทรายเลือกเรียนต่อไว้ 2 อาชีพ คือ ครู ด้วยเหตุผลว่าอยากกลับมาสอนที่โรงเรียนบ้านเป็ดใน และพยาบาลที่จะทำตามความฝันของปู่ที่อยากให้ทรายรับราชการ ซึ่งอย่างไรก็ตามทั้ง 2 อาชีพก็ทำให้ได้มาอยู่บ้าน เรียนจบก็กลับมาอยู่บ้าน บางคนถึงแม้เขาทำงานนอกชุมชน เขาก็ยังกลับมาช่วยงานหมู่บ้านได้ เราก็น่าจะกลับมาช่วยชุมชนได้ และก็น่าจะมีโอกาสมากกว่าไปทำงานต่างจังหวัด” น้องทรายได้เลือกเรียนต่อพยาบาล ซึ่งจะทำให้เธอได้ทำฝันของปู่และฝันที่จะกลับมาอยู่ในชุมชนให้เป็นจริง และด้วยการได้รับทุนจากวิทยาลัยการพยาบาลพระปกเกล้าซึ่งจะได้กลับมาใช้ทุนที่โรงพยาบาลประจำจังหวัดตราดฝันที่เป็นจริงจึงอยู่ไม่ไกลเกินเอื้อมแล้ว ทั้งนี้น้องทรายยังอยากเห็นอนาคตกลุ่มเยาวชนที่จะทำงานสานต่อและช่วยเหลืองานของกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาป่าชายเลนบ้านเป็ดในและชุมชน “อยากให้น้องเข้มแข็งเหมือนกลุ่มอื่นๆ อยากให้น้องเป็นแบบนั้นบ้าง” เธอจึงมองหาแนวทางที่จะจัดกิจกรรมให้น้องได้รวมตัวกัน ได้มีโอกาสพูดคุยกันมากขึ้น ทำให้กลุ่มเยาวชนสามารถทำกิจกรรมได้ต่อเนื่อง

กลุ่มเยาวชนลูกไม้ป่าเลน

ผู้ประสานงาน คุณนุชสรา หวังน้ำ

ที่อยู่ 84 หมู่ 2 ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด 23000

โทรศัพท์ 08 7743 1897 E-mail : a2p_lukyem@windowslive.com